

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๒

ธรรมสติที่ใจ

ธรรมของพระพุทธเจ้าตั้งแต่พื้น ๆ แห่งธรรมจนถึงวิสุทธิธรรม ธรรมเหล่านี้เราจะไปหาไปค้นที่ไหนไม่พบไม่เจอไม่มีทางสัมผัสได้ นอกจากใจดวงเดียวนี้เท่านั้น เพราะฉะนั้น ธรรมกับใจจึงเป็นของคู่เคียงกันเป็นลำดับลำดับแห่งการปรับใจของตัวเองให้เหมาะกับธรรมขั้นนั้น ๆ แล้วเราจะได้เห็นความแปลกประหลาดของธรรมที่สัมผัสใจและสติอยู่กับใจ เมื่อมาเป็นสมบัติของตนไปโดยลำดับลำดับแล้ว ธรรมท่านสอนลงที่ใจไม่สอนลงที่ไหน

โลกก็ดังที่พวกเราทั้งหลายได้รู้ได้เห็นอยู่แล้ว ว่ากว้างแสนกว้างหรือกว้างขนาดไหนไม่มีใครคำนวณได้ แต่ธรรมนั้นแม้จะกว้างจะละเอียดขนาดไหนก็ไม่มีที่ไหลลง ไม่มีที่จอดที่แวะ ไม่มีที่สถิต นอกจากใจเท่านั้นที่ธรรมจะเข้าสัมผัสสัมพันธ์ จะสถิตอยู่ได้ มีใจอันเดียว ในท่านใจเราใจสัตว์ใจบุคคลตามขั้นตามภูมิของใจของอุปนิสัย ธรรมจึงลงสู่จุดเดียวนี้ และมีธรรมชาติคือความรู้ ได้แก่ใจดวงเดียวนี้เท่านั้นที่จะรับทราบธรรมทั้งหลายได้ เพราะฉะนั้นท่านจึงสอนลงที่ใจ ๆ ในธรรมท่านก็บอกแล้วเป็นบาลีว่า มโนปุพฺพํคมา ธมฺมา มโนเสฏฺฐา มโนมยา คือสิ่งทั้งหลายมีใจเป็นใหญ่ มีใจเป็นประธาน สำเร็จแล้วด้วยใจ แม้ธรรมทั้งหลายก็รวมลงอยู่ที่ใจนี้ ท่านจึงสอนให้ชำระ

แต่เวลานี้ทำไมใจจึงไม่รู้ทั้ง ๆ ที่ธรรมมีอยู่ตั้งแต่กาลไหน ๆ มา จนกำหนดกฎเกณฑ์ไม่ได้ว่าธรรมนี้มีมาตั้งแต่เมื่อไร เช่นเดียวกับโลกมีมาแต่เมื่อไรนั่นเอง เราก็ยังทราบไม่ได้ เพราะจิตนี้รู้มันไม่ได้รู้เข้าสู่จุดแห่งธรรม จึงไม่ได้สัมผัสธรรม ไม่ได้รู้เพื่อจะสั่งสมธรรมให้เป็นคลังของธรรมให้เป็นที่สถิตของธรรม กลับตรงกันข้ามมันเสาะมันแสวงหาสิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยเข้ามาสู่จิตใจ สิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยก็คือสิ่งที่เป็นข้าศึกกับธรรม ในศัพท์ของศาสนาท่านให้ชื่อว่ากิเลส คำว่ากิเลสเพียงอย่างเดียวเท่านั้นก็กระเทือนไปหมดในความเป็นภัยแห่งธรรม หรือความเป็นภัยกับธรรมทั้งหลาย

ใจที่ไม่สามารถจะรับทราบธรรมตั้งแต่ขั้นพื้น ๆ จนกระทั่งถึงวิสุทธิธรรมที่เป็นธรรมเหนือโลกสุดขีดสุดแดนของโลกไม่มีประมาณ ก็เพราะจิตของเราไม่ได้ไปในแนวทาง หรือไม่ได้ปรับตัวไปในแนวทางแห่งธรรมขั้นนั้น ๆ มีแต่สิ่งที่เป็นข้าศึกซึ่งฝังแน่นอยู่ภายในจิตของเรา มากกว่าธรรมที่จะซึมซาบเข้ามาได้ เป็นผู้บงการ กระตือรือร้นออกมาแฉ่ไต่ ความกระตือรือร้นก็ถูกผลักดันออกมาจากธรรมชาติที่มีกำลังฝังอยู่ภายในจิตใจนั้น

เพราะฉะนั้นความรู้ของใจจะรู้มาตั้งกับใดก็กลับไปก็ตาม จนกระทั่งปัจจุบันนี้ ตั้งแต่วันเกิดมาถึงเดี๋ยวนี้ ก็มีแต่การเสาะแสวงหาการสั่งสมสิ่งที่เป็นภัย โดยหลักธรรมชาติหรือโดยอัตโนมัติ มากกว่าที่จะเสาะที่จะแสวงหาบรรพชาธรรมทั้งหลาย แม้การเสาะแสวงหาธรรมมีอยู่ก็เป็นกาลเป็นเวลา ในขณะที่ถูกบังคับด้วยความจงใจ ปฏิบัติธรรมบำเพ็ญธรรมทำบุญให้ทานไปเท่านั้น พอสิ้นจากขณะนั้นไปแล้วสิ่งที่ภัยนั้นมันก็ทำงานของมันตามอัตโนมัติไปโดยลำดับ เช่นดังที่เคยเป็นมาแล้วตั้งกับตั้งกลับ และจะเป็นไปอีกเช่นนั้นถ้าอำนาจแห่งธรรมไม่เหนือกว่า

จึงเป็นสิ่งที่ลำบากสำหรับสัตว์ทั้งหลาย ถ้าไม่มีผู้แนะแนวทางให้รู้ให้เข้าใจในวิธีเสาะแสวงหาธรรม ในวิธีบำเพ็ญธรรมเข้าสู่ใจ ใจจะไม่มีช่องมีทางได้สัมผัสสัมพันธ์กับธรรม และไม่เป็นช่องไหลมาแห่งธรรม เพราะความประพฤติเพื่อกุศลธรรมนั้นเลย จะมีตั้งแต่ทางไหลเข้าและบรรจุเต็มไปหมดภายในใจดวงนี้ ด้วยพิษภัยทั้งหลายนั้นแล โลกจึงได้รับความทุกข์เพราะเหตุนี้เอง

คำว่าโลกก็หมายถึงจิตวิญญาณของแต่ละดวงๆ นี่เป็นของสำคัญมากยิ่งขึ้นกว่าวัตถุอื่นใด ที่จะให้ชื่อเขาว่าเป็นโลกสงสาร เพราะสิ่งเหล่านั้นเขาไม่มีความหมายในตัวของเขาเลย ดินเราก็ให้ชื่อนามแก่เขาว่าเขาเป็นดิน ว่าเขาเป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟ เป็นอากาศธาตุหรือเป็นแร่ธาตุต่างๆ มีแต่มนุษย์เราเข้าไปให้ชื่อให้นาม ไปสำคัญมั่นหมายเขาว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้แล้วว่าเป็นโลก ความจริงเขาไม่ทราบความหมายของเลยว่าเขาเป็นอะไร จึงไม่เป็นข้อหนักแน่นที่เราจะนำมาพูดว่าโลก ยิ่งกว่าจิตวิญญาณของแต่ละดวงๆ แห่งสัตว์ทั้งหลายเต็มอยู่ในโลกธาตุนี้ ผู้ได้รับความทุกข์ดี ได้รับความทุกข์ที่ดี ได้รับบาปบุญก็ดี คือจิตนี้เป็นสำคัญ

เพราะฉะนั้นคำว่าทุกข์จึงหมายถึงจิตแต่ละดวงๆ มีกี่ล้านๆ ดวง ก็ไม่พ้นที่ทุกข์จะเข้าไปปลุกบ้านปลุกเรือนอยู่ในจิตดวงนั้นๆ ต้องมีด้วยกันทุกดวง ขึ้นชื่อว่ากิเลส มีอยู่ในนั้นแล้ว ทุกข์ต้องมีอยู่ในนั้นตามส่วนของกิเลสที่มีมากมีน้อย แม้เป็นผู้มีอุปนิสัยสามารถที่จะบรรลุธรรมได้อยู่ แต่ก็ไม่พ้นที่กิเลสจะฝังอยู่ในจิตดวงนั้นซึ่งยังไม่ได้บรรลุธรรมถึงขั้นสูงสุดแล้ว ก็ต้องได้รับความทุกข์อยู่โดยดี นี่แลธรรมของพระพุทธเจ้าท่านสอนโลก ให้พึงทราบที่สอนหัวใจสัตว์ สั่งสอนหัวใจสัตว์ ปลดเปลื้องหัวใจสัตว์ ชำระล้างหัวใจสัตว์ ที่สกปรกโสมนมไปด้วยสิ่งที่จะให้ได้รับความทุกข์ความทรมาน

เพราะใจสกปรกไม่ได้เหมือนสิ่งทั้งหลายสกปรก นั้นเขาไม่มีความหมายอะไร สกปรกไม่สกปรกเขาก็ไม่เป็นทุกข์ แต่ใจที่สกปรกด้วยอำนาจของกิเลสตัณหาฝังจมอยู่ภายในนี้ เป็นทุกข์มากน้อยตามส่วนของกิเลสเหล่านั้นแล ท่านจึงเรียกว่ากองทุกข์ โลกนี้เป็นทุกข์ก็ต้องหมายถึงจิตใจของแต่ละดวงๆ เป็นทุกข์ การตรัสรู้ธรรมก็ตรัสรู้ที่ดวงใจของ

พระพุทธเจ้าในเบื้องต้น แล้วก็นำมาประกาศสอนโลกซึ่งเต็มไปด้วยกองทุกข์ หรือสอนโลกอันเป็นแหล่งแห่งความทุกข์ทั้งหลายตั้งอยู่ ได้แก่จิตใจของสัตว์โลกแต่ละดวงๆ ผู้มีความสามารถที่จะรับทราบได้ในธรรมทั้งหลาย พระองค์ก็แนะนำสั่งสอนตามขั้นตามภูมิของตนๆ เป็นลำดับมา ตั้งแต่วันตรัสรู้แล้วจนกระทั่งปรินิพพาน

เฉพาะพระพุทธเจ้าของเราเนี่ย ยังประทานพระโอวาทคำสั่งสอนคือแนวทางหรือนำสำหรับชะล้างสิ่งสกปรกที่อยู่ในจิตใจของสัตว์ไว้ตั้ง ๕,๐๐๐ ปี ยังไม่ได้สิ้นสุดยุติไปตามการปรินิพพานของพระองค์เลย ก็เพราะเมตตานั่นเอง เหตุที่จะเมตตาเพราะอะไร เพราะความทุกข์ความทรมานที่สัตว์ทั้งหลายได้รับกันอยู่เรื่อยมา ตั้งแต่กัปไหนกัลป์ใดเนี่ย พระองค์เป็นพระองค์หนึ่งที่ได้เคยสัมผัสสัมพันธ์ ได้รับความทุกข์ความทรมานมาเช่นเดียวกับสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นโดยไม่มีทางสงสัย ความทุกข์นั้นเป็นเครื่องบีบบังคับสัตว์ในภพนั้นๆ มากไม่น้อยเพียงไร ความทุกข์ของพระองค์ที่กำลังท่องเที่ยวอยู่ในวัฏสงสาร ก็ย่อมสัมผัสสัมพันธ์ความทุกข์มากน้อยเช่นเดียวกับสัตว์ทั้งหลายนั้น

เมื่อพระองค์ได้หลุดพ้นออกไปแล้ว โทษแห่งความเป็นมาของพระองค์มีมากขนาดไหน โทษแห่งความเป็นมาของสัตว์ทั้งหลายก็เป็นฉนั้นนั่น จึงมีพระเมตตาอย่างเต็มสัดเต็มส่วน เพราะความเห็นโทษในสิ่งเหล่านั้น แล้วสั่งสอนสัตว์โลกเต็มพระทัยซึ่งเต็มไปด้วยพระเมตตาแล้วนั้น ไม่ได้สั่งสอนธรรมดาๆ เหมือนเราทั้งหลายสั่งสอนกันเหมือนโลกทั้งหลายสั่งสอนกัน เหมือนคนมีกิเลสทั้งหลายสั่งสอนกัน

เพราะผู้สิ้นกิเลสอันเป็นตัวภัยสำคัญนั้น ย่อมผ่านภัยจากกิเลสมาแล้ว พระพุทธเจ้าของเราเรียกว่าประจักษ์พระทัย พระสาวกอรหัตตอรหันต์ทั้งหลายก็ประจักษ์ใจคือประสบมาแล้วอย่างเต็มหัวใจ จึงต้องเห็นโทษเต็มหัวใจเช่นเดียวกัน แม้ทุกข์เหล่านั้นเพราะกิเลสเป็นเครื่องสั่งสมทุกข์ขึ้นมาเนี่ย อยู่ในหัวใจดวงใดๆ ย่อมจะต้องเป็นทุกข์เหมือนกันนี้ พระองค์เคยทรมานฉันใด ทรมานมาเพราะกิเลสบีบบังคับหรือบีบบังคับไฟมาฉันใด สัตว์ทั้งหลายก็เป็นฉนั้นนั่น สัตว์ทั้งหลายเป็นฉนั้นใด พระองค์ก็เคยเป็นฉนั้นนั่นมาด้วยกัน

คำว่าพ้นทุกข์นี้ไม่เพียงแต่ว่าพ้นมาเฉยๆ ดังที่เขาพ้นจากคุกจากตารางมา ซึ่งเขาก็ไม่เห็นวิเศษวิโสอะไรถ้าพ้นธรรมดาอย่างนี้ พ้นมาก็มาเป็นคนสามัญทั่วไปเหมือนโลกทั้งหลาย เป็นแต่เพียงว่าสังคมยอมรับว่าเป็นคนธรรมดาสามัญ ไม่ได้เป็นคนขี้คุกขี้ตารางที่สังคมรังเกียจเหมือนอยู่ในเรือนจำนั้นเท่านั้น เวลาออกมาแล้วก็ไม่เห็นมีดีกรีอะไร ความสุขเพราะการออกมาจากเรือนจำ ก็เพียงไม่ถูกกดขี่บังคับทั้งทางร่างกายและจิตใจเท่านั้น และความรู้สึกที่ว่าตนเป็นนักโทษนี้ก็จางหายไป แต่ที่เป็นแผลเป็นอยู่ใน

นั่นว่าเคยเป็นนักโทษ นั้นยอมฝังใจอย่างลึกอยู่ เมื่อเป็นเช่นนั้นแม้ออกมาจากเรือนจำแล้ว ก็จะมีความสุขความวิเศษวิโสต่างจากคนทั้งหลายไปอย่างไรบ้าง ไม่ได้มีอะไรต่างกัน

ส่วนพระพุทธเจ้าได้หลุดพ้นจากทุกข์นี้ เมื่อหลุดพ้นจากทุกข์แล้วยังมีบรมสุขเป็นเครื่องรับรองพระทัยของพระพุทธเจ้าด้วยพระทัยที่บริสุทธิ์ ความสุขอันนี้เป็นเครื่องรับรอง เป็นเครื่องยืนยัน เป็นเครื่องเสริมให้เด่นที่สุดเหนือโลกสงสาร ที่ว่ายอดโลกุตรธรรมก็คือใจที่บริสุทธิ์ ธรรมที่บริสุทธิ์ครองกันเป็นบรมสุขดังที่ท่านว่า นิพพานันฺ ปรมํ สุขํ นั้นละคำว่า ปรมํ ๆ นั้นอยู่กับใจของท่านผู้บริสุทธิ์หลุดพ้นจากกิเลสโดยประการทั้งปวงแล้ว ท่านทรงความสุกอันนี้อย่างสมบูรณ์ ที่โลกทั้งหลายมีกิเลสไม่สามารถที่จะครองได้เลย ไม่สามารถที่จะเสวยได้เลย เพราะฉะนั้นเมื่อพระองค์ทรงหลุดพ้นแล้ว เวลาประกาศธรรมสอนโลกจึงสอนลงอย่างเน้นหนัก ในเรื่องโทษทั้งหลายก็ถึงพระทัยเพราะพระองค์เคยผ่านมาแล้วไม่มีที่สงสัย ความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งหลายอันเป็นธรรมประเสริฐพระองค์ก็ครองอยู่แล้ว จึงทรงสั่งสอนอย่างเต็มมรรดเต็มธรรมจนสะเทือนโลกธาตุ ไม่มีใครสามารถเป็นคู่แข่งได้เลย

สิ่งที่รับรองยืนยันในความหลุดพ้นนั้นก็คือ ปรมํ สุขํ นี้พระองค์ก็ทรงไว้อย่างเต็มพระทัยแล้ว เหตุใดการสั่งสอนสัตว์โลกจะสั่งสอนธรรมดาสัมมัญเณรานั้น เป็นไปไม่ได้ ถ้าเป็นภาษาตลาดก็เรียกว่าเป็นไปอย่างสุดเหวี่ยงสุดความสามารถ ที่จะสั่งสอนสัตว์โลกได้มากนักน้อยเพียงไร ให้เห็นโทษจริง ๆ เพราะโทษมีจริง ๆ อย่างนั้น พระองค์ได้ผ่านมาแล้ว พระองค์เป็นสักขีพยานแห่งความทุกข์ทั้งหลายแห่งนรกทั้งหลาย เพราะพระพุทธเจ้าเมื่อเป็นสามัญชนธรรมดาเหมือนโลกทั่ว ๆ ไป ความรู้สึกก็ยอมเป็นความรู้สึกสามัญสำนึกธรรมดา ย่อมทำได้ทั้งบาปทั้งบุญทั้งคุณทั้งโทษมากน้อยเช่นเดียวกับสัตว์ทั่ว ๆ ไป เมื่อเป็นเช่นนั้นธรรมไม่ลำเอียง วิบากกรรมไม่ลำเอียง ต้องได้เสวยทุกข์มากน้อยตามกรรมของตนที่ทำมาแล้ว เหมือนกับสามัญชนทั่ว ๆ ไป แล้วเหตุใดท่านจะไม่ตกนรกหมกไหม้ ไม่ว่าหลุมใดแห่งนรก เพราะเกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิด ด้วยอำนาจแห่งวัฏจักรวัฏจัตินี้พาให้หมุนให้เวียน

และกิเลสนี้ยังไม่เพียงหมุนเวียนแค่นี้ ยังเป็นสาเหตุให้ทำกรรม และให้เสวยความทุกข์ความทรมานมาเป็นลำดับลำดับอีกด้วย นานขนาดไหนนับไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นทำไมพระพุทธเจ้าตั้งแต่สมัยเป็นคนสามัญธรรมดาเหมือนสัตว์โลกทั่ว ๆ ไปจะไม่ตกนรกหลุมไหนจะเว้นได้ยังไง เพราะเกิดแล้วตายแล้ว นับไม่ได้ มากต่อมากก็คือจิตวิญญาณที่เต็มไปด้วยความเกิดความตายของสัตว์โลก เอาอะไรไปแข่ง ในโลกนี้เอาวัตถุอะไรไปแข่งจิตวิญญาณแม้ดวงเดียวนั้น เพราะมีเรื่องมากต่อมาก

การเกิดการตายของจิตวิญญาณดวงนั้นมากขนาดไหน ยังไม่มีอะไรสามารถไปนับไปแข่งได้เลยว่ามีมากกว่านั้น คือมากยิ่งขึ้นกว่าการเกิดการตายของจิตวิญญาณดวงหนึ่ง ๆ นั้น เพราะอันนี้มีมานานแสนนานแล้ว พระพุทธเจ้าเวลาเป็นสามัญชนธรรมดาสามัญชนเขาเป็นฉันใดพระองค์ก็เป็นฉันนั้น จึงจำต้องตกนรกเช่นสัตว์โลกทั่ว ๆ ไป ขึ้นชื่อว่าบาปแล้วไม่ลำเอียง ขึ้นชื่อว่ากิเลสแล้วไม่ทำใจดวงใดให้เป็นอิสระ ต้องให้ทำกรรมโดยไม่อาจสงสัย แล้วก็ไปเป็นผลของกรรมมาเช่นเดียวกัน

ในนรกหลุมต่าง ๆ มีที่หลุมก็ไม่มีเว้นที่จะไม่ตกนรก ในสัตว์ร้ายหนึ่ง ๆ ตกด้วยกันทั้งนั้น สวรรค์ชั้นพรหมก็เหมือนกัน เว้นแต่พรหมโลกที่ก้าวขึ้นไปแล้วผ่านไปเลยตั้งสุทธาวาส ๕ ชั้น นอกจากนั้นอายุจะก็หมื่นปีดังที่ท่านกล่าวไว้ในตำรับตำราว่า ๗ หมื่นปี ๘ หมื่นปี วินาทีกินไป นาทีกินไป ชั่วโมงกินไป ก็หมดก็สิ้นเช่นเดียวกัน

นี่พูดถึงเรื่องความมากแห่งการเกิดการตาย มากแห่งความทุกข์ความทรมานของสัตว์ ที่ติดแนบอยู่กับใจกับภพชาตินั้น ๆ ไม่มีประมาณเลย นี่พระพุทธเจ้าทรงประมวลมาเห็นหมดรู้หมด แล้วเหตุใดการสั่งสอนโลกจะสั่งสอนธรรมดา ต้องสั่งสอนอย่างเต็มที่เต็มฐาน เต็มพระกำลังความสามารถของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ๆ นั้น แล นอกจากนั้นยังหยิบยกสิ่งที่วิเศษวิโสเพราะการพ้นจากทุกข์โดยประการทั้งปวง พ้นจากกิเลสโดยประการทั้งปวง ขึ้นสู่วิมุตติธรรมให้เห็นธรรมที่เลิศเลอนี้ อีก สำหรับผู้ที่หลุดพ้นจากทุกข์โดยประการทั้งปวงแล้ว กิเลสสิ้นซากไปแล้ว เป็นผู้ครองวิมุตติธรรมวิสุทธิธรรมอันเป็นบรมสุขเสมอกัน และหมดปัญหาการเกิดตายสิ้นเชิงแล้ว ผู้ที่จะต้องแหวกว่ายต่อไปไม่มีวันสิ้นสุดยุติก็คือผู้กิเลสยังครองใจอยู่นั้นแล ฉะนั้นจงตั้งปัญหาถามตัวเองว่า จะยอมจมอยู่หรือจะไปให้พ้นภัย

เพราะฉะนั้น พระองค์จึงได้นำมาแสดงมาทำทนายทั้งสองอย่าง คือทุกข์เพราะอะไร เพราะกิเลส ก็ทรงแสดงให้เห็นสัตว์ทั้งหลายทราบอย่างถึงใจ สุขเพราะอะไร ที่ว่าบรมสุขเพราะอะไร เพราะกิเลสสิ้นซากไป ไม่มีสิ่งใดมาก่อวน ไม่มีสิ่งใดมาขุแหย่ ไม่มีสิ่งใดมาทำลาย ไม่มีสิ่งใดมาบีบบังคับจิตใจนี้ให้เป็นเหมือนอย่างที่แล้ว ๆ มา ที่กิเลสยังเป็นเจ้าอำนาจครองหัวใจอยู่ ธรรมเป็นเจ้าอำนาจท่านไม่ได้บีบบังคับใคร จึงเป็นบรมสุขได้ด้วยธรรมครองใจ ธรรมที่บริสุทธิ์ครองใจ

การแนะนำสั่งสอนสัตว์โลก พระองค์สอนลงที่ใจ เพราะใจนี้เป็นแหล่งแห่งทุกข์ ใจนี้เป็นคลังแห่งทุกข์ ไม่มีสิ่งใดในโลกนี้ จะกว้างแสนกว้างขนาดไหนก็ตาม ไม่มีที่สถิตของทุกข์ ไม่มีที่เกิดของกิเลสที่อยู่ของกิเลส อันเป็นสิ่งที่บีบบังคับสัตว์ทั้งหลาย ให้ต้องทำบาปกรรมต่าง ๆ และได้รับความทุกข์ความทรมานอย่างนี้ มีใจนี้เท่านั้น ๆ แล้วในสามแดนโลกธาตุนี้ จิตวิญญาณมีมากขนาดไหน หากว่าเรามีญาณพอหยั่งทราบ

แล้วจะหาทางก้าวเดินไปไม่ได้ ถ้าจิตวิญญาณแต่ละดวงๆ เป็นวัตถุแล้ว เราก้าวไปที่ไหนจะไม่โดนจิตวิญญาณของสัตว์โลก ที่หมุนเวียนเกิดแก่เจ็บตายด้วยการเสวยวิบากกรรมต่างๆ กันเป็นไม่มี เพราะกิเลสเป็นเจ้าอำนาจบีบบังคับไม่ให้หลุดให้พ้นไปได้ จิตวิญญาณของสัตว์จึงมีเต็มอยู่ในสามแดนโลกธาตุนี้ ถ้ามีญาณหยั่งทราบบ้าง มันไม่น่าสลดสังเวชนหัวใจจะฟังโน้นหรือ พระพุทธเจ้าทำนรู้ท่านเห็น...ท่านเห็นอย่างนั้น

รองลงมาคือพระอรหันต์ท่านเห็น แต่ท่านไม่หิวไม่โหยว่าท่านรู้ท่านเห็น ท่านอยากประกาศอวดโลกอวดสงสาร เหมือนดั่งกิเลสที่เป็นนักโอ้นักอวด ท่านจึงอยู่อย่างสงบเสถียรด้วยความพอดีพอดีไม่หิวไม่โหย คือความอิมธรรมภายในใจ เมื่อถึงกาลถึงเวลาที่ควรจะพูดเพื่อเป็นประโยชน์หนักเบาเล็กน้อยเพียงไร ท่านก็นำออกแสดงโดยยกพระพุทธเจ้าเทิดทูนไว้ข้างหน้า ท่านไม่อาจเอื้อมและแสดงดั่งพระพุทธเจ้าของเราสั่งสอนโลกนั้นแล โลกไหนแม้แต่บุคคลก็เหมือนกัน บุคคลใดภูมิใดสถานที่ใดที่ควรจะเทศนาว่าการประการใดแบบใดกับบุคคลใดบ้าง พระก็ทรงนำออกมาให้พอเหมาะพอดีกับจริตนิสัยของผู้นั้นๆ จะได้รับประโยชน์เป็นคณะเป็นรายๆ ไป ไม่ได้นำออกมาแบบพละมๆ สุ่มสี่สุ่มห้า เหมือนอย่างผู้มีตมดำดำตาด้วยกิเลสเลย

นี่พูดถึงเรื่องความมีมากของกองทุกข์ เมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบอย่างชัดเจนแล้ว จึงต้องสอนโลกให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยอย่างนี้ แล้วยกวิสุทธิธรรมขึ้นเป็นเครื่องประกาศยืนยันว่า นี่นะความหลุดพ้นแล้วเป็นอย่างนี้ๆ ประการหนึ่งทรงหยิบยกขึ้นมาให้เห็นต่อหน้าต่อตาของเรา ความทุกข์ความทรมานเล็กน้อยเพียงไรก็ทรงประมวลมาว่า นี่นะอย่าสงสัยว่าเราตถาคตเป็นเจ้าของแห่งทุกข์ หรือเป็นท่านบใหญ่ที่รองรับความทุกข์แต่ผู้เดียว จิตวิญญาณดวงใดก็เหมือนกันนี้แล ประหนึ่งว่าอย่าสงสัย อย่าพากันสงสัยเรื่องการเกิดการตาย มีแต่เรื่องการทาบการทวมกองทุกข์เล็กน้อยอยู่โดยลำดับลำดับนั้นแล เพราะวิบากกรรมมีอยู่ที่หัวใจสัตว์

ออกจากภพนี้วิบากกรรมมันไม่ได้ออกจากจิต ติดแนบไปกับใจ ต้องไปเกิดได้เสวยความทุกข์ความทรมาน มีสุขมากน้อยก็เคยมี มีบุญมากน้อยก็ได้รับความสุขสืบปนกันไป สัตว์โลกจึงมีทั้งสุขทั้งทุกข์เจือปนกันไป เพราะไม่ได้ทำแต่บาปอย่างเดียว บุญก็ทำบาปก็ทำ เป็นแต่เพียงว่าเปลี่ยนวาระกันให้ความสุขบ้าง ให้ความทุกข์บ้างในจิตดวงเดียว ซึ่งเป็นเจ้าของแห่งกรรมนั้นๆ เท่านั้น นี่เป็นหลักธรรมชาติแห่งความจริงที่ลบลไม่สูญ

เพราะฉะนั้นจิตวิญญาณนี้จึงเป็นธรรมชาติที่ลึกลับมาก ธรรมดาสามัญเรานี้จะไม่ทราบได้เลย และไม่ทราบความจริงของจิตวิญญาณดวงนี้ ว่าเดินแถวไหนไปอย่างไรมายังไง ความเป็นไปของจิตวิญญาณนี้ไปอย่างไรมายังไง ทั้งๆ ที่มีอยู่กับทุกสัตว์ทุกบุคคล

แต่ถูกปิดถูกกั้นเรื่อยมา อย่างที่เรามาถึงภพนี้เวลานี้ เราก็ทราบได้แต่เพียงว่าเราเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นชื่อหนึ่งนามหนึ่งในสมมุติของสัตว์ทั่วโลกเท่านั้น ว่าเราเป็นสัตว์มนุษย์ แล้วก่อนนี้เราเคยเป็นอะไรเราก็ไม่ทราบ เพียงอันดับที่ติดต่อกันมาสองชาติเท่านั้นแหละ ชาติปัจจุบันนี้กับชาติที่ผ่านมาอย่างเมื่อวานนี้ ตายเมื่อวานนี้มาเกิดวันนี้ แล้วเมื่อวานนี้เป็นภพใด เกิดเป็นสัตว์ประเภทใด หรือเทวบุตรเทวดาตนใดไม่ทราบ นี่ละมันปิดมันกั้นมาพร้อม ๆ

เรื่องของกิเลสจึงเป็นสิ่งที่ละเอียดแหลมคมมาก ไม่ให้รู้เรื่องของมันเลย มันจึงได้ครองโลกครองสงสารมาตลอดกาล บรรดาจิตวิญญาณดวงใด ๆ เว้นแต่พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้าและพระอรหันต์เท่านั้นที่เหนือเงื้อมมือของมันไป มันไม่อาจเอื้อมได้ นอกจากนั้นมันเป็นเจ้าอำนาจครอบงำไว้หมด และครอบงำด้วยวิธีนี้เอง ไม่ว่าจะอากัปกิริยาใดที่แสดงออก กลมกลายของมันเป็นสิ่งที่บีบบังคับ หรือเป็นสิ่งที่ปิดกั้นจิตวิญญาณ ไม่ให้เห็นโทษหรือกลุบายของมันได้เลย จนกระทั่งภพชาติที่เกิดอย่างเปิดเผย อย่างที่เราเห็นอยู่ที่นี่ จีรรู้ว่าเราเกิด ภพชาติต่อไปจะเกิดเป็นอะไรก็ไม่ทราบได้อีก

แต่ที่ลึกลับก็เพราะที่ผ่านมาแล้วกิเลสมันไม่เห็นไม่ทำให้รู้ ตลอดถึงสาเหตุที่จะพาให้เกิดมาเป็นนั้นเป็นนี้มันก็ไม่ให้รู้ เราจึงไม่รู้เราจึงนอนใจ ทุกขนาดไหนก็ไม่ทราบว่าเป็นมาจากความนอนใจหรือนอนจม มันหากจมมาอย่างนี้ ๆ เรื่อยไป ถ้าไม่มีธรรมเป็นเครื่องสอดส่องมองทะลุให้เห็นโทษของมันและเห็นคุณค่าของธรรมแล้ว จะก้าวไม่ออกหรือไม่ก้าว ไม่สนใจจะก้าว ก็เหมือนอย่างสัตว์ที่ถูกขังอยู่ในหม้อในอะไรก็ตาม มันก็อยู่อย่างนั้นตามประสาของมัน ถึงเวลาก็โยนลงในหม้อน้ำร้อน ต่างตัวต่างตื่นแล้วก็ตายเท่านั้น

นี่ละที่พูดถึงเรื่องจิตวิญญาณมีความสลับซับซ้อน เราเป็นนักเกิดนักตาย แต่เราไม่ทราบความเกิดความตายของเรา เราเป็นนักท่องเที่ยว แต่เราไม่สามารถอาจเอื้อมที่จะทราบความเป็นมาของเราว่าเป็นมาอย่างไร ทั้งดีทั้งชั่วทั้งสุขทั้งทุกข์ ซึ่งเจือปนกันมา ทั้งมหันตทุกข์เราก็ยังไม่ทราบ เท่าที่อธิบายมานี้สลับซับซ้อนไหมจิตวิญญาณ ลึกลับไหม เพราะฉะนั้นจึงต้องมีศาสนา มีธรรม มีศาสนาก็ตาม ถ้าไม่นำมาเปิดไม่นำมาใช้ ไม่นำมาแก้มาถอดมาถอน ก็ไม่มีทางทราบได้เหมือนกัน ท่านจึงสอนให้ปฏิบัติตามหลักศาสนธรรมที่ได้ศึกษามา

อย่างปริยัติท่านสอนไว้เป็นยังงี้ อวิชชาปัจจุยา สงขาราท่านก็บอกไว้อย่างเปิดเผย สำหรับท่านผู้รู้เต็มพระทัยแล้วคือพระพุทธเจ้า ท่านไม่สงสัยว่าเรื่องการเกิดเกิดมาเพราะอะไร ก็เกิดมาเพราะ อวิชชาปัจจุยา นี่เมื่อท่านเห็นแล้วท่านก็พูดได้ ตามภาษาของเราว่าพูดได้อย่างเต็มปาก ทีนี้สัตว์โลกใครพูดได้สิ่งเหล่านี้ ทั้ง ๆ ที่สิ่งเหล่านี้มี

อยู่กับทุกคน แต่ก็ไม่ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นอะไร มีหนายังไปเหม่ออีกว่าสิ่งเหล่านี้ก็เป็นเรา เป็นของเรา เรากับสิ่งเหล่านี้ก็แยกกันไม่ออก และไม่สนใจที่จะแก้กันแยกกัน สุดท้ายเรากับธรรมชาติ ที่เป็นพิษเป็นภัยก็อยู่ด้วยกันเรื่อยมาอย่างที่เป็นอย่างนี้แหละ และจะอยู่ด้วยกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตลอดไปก็ภาพที่ชาติไม่มีประมาณ เช่นเดียวกับที่ผ่านมาแล้วนั้นแหละ ถ้าไม่มีธรรมเป็นเครื่องแก้เครื่องถอดถอน ท่านจึงสอนให้มีการปฏิบัติเป็นคู่เคียงกันไป

ปริยัติได้แก่การศึกษาเล่าเรียนเข็มทิศทางเดิน หรือแบบแปลนแผนผังมาอย่างเรียบร้อยแล้ว ปฏิบัติคือตั้งหน้าทำหน้าที่ ดำเนินกิจการของตนที่ได้วาดเข็มทิศทางเดินไว้เรียบร้อยแล้วนั้น ให้ถูกต้องตามเข็มทิศทางเดิน หรือตามแบบแปลนแผนผัง แล้วจะสำเร็จขึ้นมาเรื่อยๆ เช่น สมาธิธรรมซึ่งเราเคยได้ยินแต่ชื่อในตำรับตำรา องค์ของสมาธิจริงๆ เราไม่เคยเห็นก็จะเห็นและเห็น รู้ที่ใจของเราผู้ปฏิบัติ

เช่นท่านสอนให้ภาวนาเพื่อสมถธรรม สอนอย่างไร ในกรรมฐาน ๔๐ ล้วนแล้วตั้งแต่เป็นธรรมเครื่องกลมเกลียวจิตใจให้เข้าสู่ความสงบ เพื่อเป็นสมถธรรม สมถกิจทั้งนั้น เมื่อเราทำได้ตามนั้นแล้วก็ต้องปรากฏผลขึ้นมาจนได้ จิตไม่เคยสงบก็สงบเมื่อทำตามแบบแปลนแผนผัง ให้ระมัดระวังรักษาใจ ระวางด้วยอะไร ก็ระวางด้วยสติ สติจึงเป็นของสำคัญ นี่ก็เป็นเข็มทิศเป็นแบบแปลนอันหนึ่ง นี่บีบบังคับเอาไว้อย่าเผลอ ให้ตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติ กำจัดความฟุ้งซ่านรำคาญด้วยสติอยู่กับตัว คำบริกรรมเป็นเครื่องเกาะของจิตอย่าปล่อยอย่างวาง นั่นภาคปฏิบัติ

เมื่อเราดำเนินไปอย่างที่ว่าหรือที่ได้เรียนรู้มานั้น ใจยังงังก็ไม่พ้นความสงบ จะสงบจนได้ จนกระทั่งปรากฏเป็นความสงบขึ้นมา อ้อ นี่ความสงบเป็นอย่างนี้สมาธิเป็นอย่างนี้ นั่นรู้แล้วรู้ที่ใจนี้ ชื่ออยู่ที่ตำรับตำราเพราะท่านผู้รู้ท่านนำออกจากใจ นำออกจากพระทัยของท่านมาแสดงไว้ แล้วก็จดจารึกกันใส่คัมภีร์ไบเบิลเอาไว้ เราจึงต้องไปอ่านตำราซึ่งมีแต่ชื่อเท่านั้นไม่ได้มีตัว ถ้าต้องการองค์จริงตัวจริงจริงๆ ก็ต้องปฏิบัติตามนั้น แล้วจะพ้นใจของเราผู้เป็นตัวจริงที่จะทรงอรรถทรงธรรมทุกประเภทไปได้อย่างไร ต้องปรากฏที่ใจของเราเอง

เมื่อได้อบรมจิตของเราตามแปลนที่ท่านสอนนี้ จิตไม่เคยสงบก็สงบ เอ้า สงบขนาดไหน เมื่อทำไม่หยุดไม่ยั้ง ทำอยู่ไม่หยุดไม่ถอย เสริมสมณะคือความสงบใจเข้าไปมากๆ แล้วก็เด่นดวง เป็นสมาธิเต็มภูมิ เห็นแล้วชัดเจนไม่สงสัย ถ้าพูดถึงเรื่องปัญญา ท่านว่ายังไง ท่านสอนให้พิจารณาทางด้านปัญญา ปัญญาอะไรเป็นทางเดิน ก็มี อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มีอสุภะอสุภังเป็นทางเดิน สิ่งเหล่านี้มีอยู่ที่ไหน ก่อนอื่นก็มีอยู่ที่ตัวของเรา

อสุภะอสุภัง ร่างกายอันนี้เป็นทองทั้งแท่งมาจากไหน มันก็เป็นเนื้อเป็นหนัง เป็นอสุภะอสุภังป่าช้าผีดิบเรวดี ๆ เต็มอยู่ในร่างกายของเรา เป็นแต่เพียงหนังบาง ๆ เท่านั้นปิดเอาไว้เราก็หลง เมื่อเรายังโง่อยู่เราก็ไม่เห็นของจริงที่ท่านว่าอสุภะอสุภังเป็น ยังไง มันเต็มอยู่ในตัวของเรานี้แหละ แต่เราไม่เห็น ปฏิเสธได้ยังไงว่าสิ่งเหล่านี้ไม่มี แต่มันไม่เห็นจะว้ายังไง จึงต้องได้ใช้ปัญญาพิจารณา อสุภะอสุภังก็ให้เห็น มันก็ต้องเห็นแน่ ๆ ไม่สงสัย ถ้าพิจารณาตามพระพุทธเจ้าสอนไว้แล้ว ตามหลักธรรมตามตำรับ ตำราสิ่งเหล่านี้มีอยู่ มันไม่เห็นก็ขึ้นอยู่กับใจของเรา ขึ้นอยู่กับปัญญาของเรา หรือขึ้นอยู่กับตาใจของเรามันไม่เห็น สิ่งนั้นมีอยู่ เอ้า ดู ถ้าไม่ใช่คนตาบอดแล้วยังไงก็จะเจอ จะเจอจนได้

ปัญญาต้องพิจารณาหลายครั้งหลายหนหลายตลบตบทวน เข้าสู่ความจริง ๆ พิจารณาเมื่อไรก็เข้าสู่ความจริงคือร่างกายของเรา เข้าสู่ภายในออกมาภายนอก นี่ล้วนแล้วตั้งแต่ดินกรรมฐานในวงปฏิภูลป่าช้าผีดิบ เยี่ยมป่าช้าอยู่ภายในตัวของเรานี้ นานเข้า ๆ ก็แจ่มแจ้งออกมา ๆ ชัดออกมา ๆ ทีนี้ก็รู้เต็มทีในตัวของเรา ความรู้อันนี้อยู่ในท่ามกลางแห่งป่าช้าผีดิบ นั่นชัดแล้วที่นี้ อ้อ ความรู้อันนี้เป็นอย่างนี้ เด่นดวง แต่ก็อยู่ในท่ามกลางแห่งป่าช้าผีดิบคือร่างกายของเรา อยู่ในท่ามกลางแห่งป่าช้าผีดิบที่ยังไม่ตายนี้ เรียกว่าป่าช้าผีดิบ มันก็เห็นชัดเจนหายสงสัย

จากนั้นจะพิจารณาเป็น อนิจจัง เอ้า ไปในแง่ใดก็ไม่พ้นจากธรรมชาติป่าช้าผีดิบ นี้ จะแปรสภาพให้เห็นอย่างชัดเจน ทุกข์ ก็บีบบังคับกันอยู่ที่นี้ อนตตา ถือเอาสาระอะไรได้ ป่าช้าผีดิบก็รู้กันอยู่แล้ว ปัญญาหยั่งลงไปถึงแล้ว นั่นเรียกว่าปัญญา สอดแทรก ลงไป ๆ อ้อ ปัญญาเป็นอย่างนี้ เมื่อปัญญาได้เข้าถึงไหน ๆ อุปาทานความยึดมั่นถือมั่น ความสำคัญว่านั่นเป็นเรานี้เป็นของเรา นั่นเป็นของสวยของงาม มันจะจางลงไป ๆ ความจริงนี้จะเด่นขึ้น ๆ

ความจริงก็คืออะไร ก็ตามความเป็นจริงแล้วไม่ได้งามอะไรนี้ ก็เลสมันหลอกเราต่างหาก เราโง่เราก็ติด เพราะเรายังไม่มีเครื่องต่อสู้หรือเครื่องชะล้าง ก็ไม่เห็นความจริง เมื่อเราชะเราล้างด้วยปัญญาหลายครั้งหลายหน ก็เห็นเป็นความจริงขึ้นมา นี่ปัญญาปรากฏขึ้นแล้วที่นี้ อ้อ ปัญญาในตำรานั้นคือชื่อ ส่วนองค์ของปัญญาแท้เป็น อย่างนี้ เอ้า ปัญญาขั้นใดปรากฏขึ้นในตัวของเราเป็น สหุทธิวิโก ประกาศกังวานอยู่ภายในตัวนี้ ปัญญาขั้นนี้สามารถแก้กิเลสประเภทนั้นได้ ปัญญาขั้นนั้นแก้กิเลสประเภทนั้น ปัญญาขั้นนั้นแก้ประเภทนั้น เพราะมันแก้ไปโดยลำดับ

ทีนี้ก็มาคำนวณย้อนหลัง อ้อ ปัญญาขั้นนี้แก้อย่างนั้น ๆ ปัญญาขั้นนั้นแก้ อย่างนั้น ไปข้างหน้ามีแต่ซุลมุนวุ่นวายพืดกันไปไม่หยุดยั้ง จนกระทั่งกิเลสพังลงไป ๆ ปัญญา

แจ่มขึ้นมา ๆ นั้นปัญญาที่เห็นที่ใจของเราเนี่ย จนกระทั่งปัญญามีความเกรียงไกร ก้าวเข้าสู่ มหาสติมหาปัญญา ก้าวเข้าสู่ภาวนามยปัญญา ซึ่งเป็นธรรมชาติที่หมุนตัวโดยอัตโนมัติ เช่นเดียวกับกิเลสที่มันมีอำนาจมาแต่ก่อน มันเคยหมุนตัวของมันทำงานของมัน สิ่งสม ตัวของมันอยู่บนหัวใจของเรานั้นแล

เมื่อสติปัญญาขั้นนี้กำลังสามารถแล้วก็เป็ นสติปัญญาอัตโนมัติ หมุนตัวเพื่อ แก่เพื่อถอดถอนกิเลสอยู่บนหัวใจนี้ออกไปโดยลำดับลำดับ ไม่มีคำว่าหยุดยั้งไม่มีคำว่า บังคับเพราะเป็นอัตโนมัติแล้ว นอกจากจะได้รู้เอาไว้เพราะจะเลยความพอดี เช่น เพลินในการพิจารณาพิจารณาจนลึกลับลึบนอนเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า มีแต่จะเอา ๆ จน เลยความพอดีไป ให้พักเสียบ้าง

ตามหลักปริยัติท่านก็มี พักคืออะไร พักเข้าสมาธิ สงบใจ นั้นเรียกว่าพักงาน ประการหนึ่ง ประการที่สองพักหลับนอน พอจิตมีกำลังแล้วถอยออกมาทำงานได้แก่ การพิจารณา ปัญญาประเภทนี้จะหมุนตัวตัว ๆ เป็นอัตโนมัติบนหัวใจ ที่นี้ปัญญา ประเภทนี้ทำงานบนหัวใจโดยอัตโนมัติ แทนกิเลสที่เคยทำงานมาแต่ก่อน กิเลส อับเฉาลงไปหมอบราบลงไป ๆ เรื่อย ๆ ปัญญาที่เกรียงไกรขึ้นเรื่อย ครองอำนาจขึ้นเรื่อย

เอาที่นี้ต่อจากนั้นไป กิเลสตัวไหนเก่งกล้าก็ให้ออกมา ถ้าจะพูดเป็นภาษาของ เราเป็นอย่างนั้น แต่ในขณะนั้นไม่ได้พูด มีแต่เรื่องขยับตัวที่จะพัดจะพินกัน คำว่ามหา สติมหาปัญญาก็คือสติปัญญาอัตโนมัตินี้เอง มีความชำนาญชาญแกว่งกล้าสามารถ ก็ กลายเป็นมหาสติมหาปัญญา จากนั้นไปเราอยากจะพูดตามความละเอียดลอออย่าง มากของสติปัญญา นี้ เราก็พูดไม่ได้ เพราะเป็นความละเอียดลออมากที่สุด เกินกว่าจะ นำมาพูดให้เป็นถ้อยเป็นคำเหมือนสิ่งทั้งหลายได้ เป็นเหมือนกระดาษซึม เหมือนน้ำซึบ น้ำซึมอะไรทำนองนั้น เอามหาสติมหาปัญญาที่ครอบเสียก็หมดปัญหาไป เมื่อเข้าถึง แล้วใครเป็นใครก็รู้อเองในธรรมขั้นนี้สติปัญญาขั้นนี้ ถ้าจะว่าญาณก็เหมือนกับว่าอาจ เอื้อมเกินไป รู้สึกไม่สะดวกใจ เพราะละเอียดเอามาก เกินคาดเกินหมายไปเสียทุกอย่าง ในความรู้สึกกับธรรมชาตินั้น

ก้าวจากสติปัญญาอัตโนมัติเข้าสู่มหาสติมหาปัญญา ขั้นมหาสติมหาปัญญาที่รู้ ว่าไม่มีผลอ ทั้งวันทั้งคืนตั้งแต่ตื่นนอนขึ้นมาจนกระทั่งถึงหลับ ผลอเมื่อใดขณะใดไม่ เคยมี นี้ก็ทราบได้ชัดว่าเป็นมหาสติมหาปัญญา แต่ที่ละเอียดยิ่งกว่านั้นที่ตามเก็บตาม กวาดกิเลสประเภทอนุสัยต่าง ๆ ที่มีอยู่ ละเอียดยลออกขนาดไหน สติปัญญาประเภท ละเอียดยลออกนี้ตามล้างตามผลาญกันชะกันจนเกลี้ยงไป ๆ หมดไป ๆ นี้ไม่ทราบว่าเป็น ปัญญาประเภทใด ขอให้ผู้ปฏิบัติพิจารณาให้รู้ให้เห็น ให้เป็นในตัวเองนั่นแหละจะเข้า

ถึงหนองอ้อ อ้อ อย่างนี้เอง อ้อ อย่างนี้เอง ท่านว่าปัญญาที่ละเอียดลงไปในนั้นแต่พูดไม่ได้ มันคือปัญญาประเภทใด อ้อ อย่างนี้เอง พูดไม่ได้แต่รู้ได้ รู้ได้เต็มหัวใจแต่พูดไม่ได้

ที่นี้กิเลสตัวไหนมันจะละเอียดแหลมคมยิ่งกว่าปัญญาประเภทนี้ เพราะปัญญาประเภทนี้คอยจะชะจะล้างตลอดเวลาจนกระทั่งเกลี้ยงหมดไม่มีอะไรเหลือ อวิชชาปุจฉยา สงขารรา พังทลายลงไปแล้ว สติปัญญาประเภทนี้ก็ยุติลงเองโดยหลักธรรมชาติโดยอัตโนมัติของตน ไม่ต้องถูกบีบถูกบังคับให้หยุดให้ยังเหมือนแต่ก่อน นี่เป็นยังไง ไม่ว่าปัญญาประเภทใดก็ตามมาปรากฏในหัวใจเราแล้ว จนกระทั่งวิมุตติหลุดพ้นก็ปรากฏในหัวใจแล้วสงสัยอะไรอีก ที่นี้คำว่าบรมสุขเป็นยังไงก็เต็มอยู่ในหัวใจดวงที่บริสุทธิ์นี้แล้วสงสัยอะไร

นี่แลเป็นเครื่องยืนยันของพระพุทธเจ้า ที่ประกาศธรรมสอนโลกให้รู้โทษจริง ๆ ประหนึ่งว่าตถาคตได้ผ่านมาอย่างนั้น พร้อมกับธรรมที่บริสุทธิ์หลุดพ้นจากกิเลสทั้งหลาย วิเศษอย่างนี้ ๆ ดังตถาคตทรงอยู่ในหัวใจเวลานี้ ดังนั้นการสอนโลกจึงสอนด้วยความอาญาหาญทำทนาย ผู้ต้องการความจริงอยู่แล้วทำไมจะไม่รู้ไม่เห็นความจริง เพราะมีอยู่กับหัวใจของทุกคน อริยสังขมอยู่ที่ตรงไหน มรรคสังขมอยู่ที่ตรงนั้น สิ่งที่จะหลุดพ้นเพราะอำนาจแห่งมรรคสังขเป็นเครื่องกลั่นกรองคืออะไร คือจิตที่บริสุทธิ์ จะหลุดออกมาจากตรงนั้น จะอยู่ที่ไหน ก็อยู่ในวงอริยสังข เมื่อรู้ตรงนั้นโดยสมบูรณ์แล้วหายสงสัย

จิตวิญญาณดวงนี้เอง ดวงที่เคยเกิดแก่เจ็บตาย หมุนมากี่ภพกี่ชาตินับก็กัปก็กัลป์นับไม่ได้เลย มาถึงจุดนี้แล้วขาดสะบั้นลงไปเหมือนกับว่าหยุดก็เลย ไม่มีอะไรจะมาทำให้หมุนต่อไปอีกแล้ว เรียกว่าวิภูจิตวิภูจักรหมดการหมุนแล้ว เพราะสิ่งเหล่านี้คืออวิชชาเป็นเครื่องหมุน อวิชชาพังลงไปแล้วก็ป็นวิภูจิตเท่านั้นเอง ไม่หมุน ทรงตัวอยู่ด้วย ปรมิ สุขิ เท่านั้น นี่การปฏิบัติธรรม

ธรรมเหล่านี้สด ๆ ร้อน ๆ อยู่ในท่ามกลางร่างกายกับจิตใจของเรา ในท่ามกลางชั้น ๕ นี้แล ชั้น ๕ นี้ยังไม่แตกสลาย ก็นี้แลคือคลังแห่งมรรคผลนิพพานอยู่ที่นี้ มัชฌิมาปฏิปทาพอดีกับพอดีกับความเป็นอยู่ของเรา และเราเป็นผู้ปฏิบัติอยู่เวลานี้คือความพอดี กาลสถานที่เวลาละมิดกับแจ่มมันเคยผ่านมากี่กัปก็กัลป์ มันเคยเอามรรคผลนิพพานมาให้ใคร เคยเอากิเลสตัดมหาอันใดมาเสียดมาแทงหัวใจของคน มีแต่กิเลสเท่านั้นเป็นเครื่องเสียดแทงหัวใจ เมื่อพังกิเลสลงไปหมดโดยสิ้นเชิงแล้วอะไรจะมาเสียดแทง อยู่ในท่ามกลางแห่งอริยสังขนี้ด้วยวิสุทธิจิตวิสุทธิธรรม นั่นท่านว่า ปรมิ สุขิ ของผู้ครอง สอุปาทิเสสนิพพาน ทั้งเป็น

ทุกขสังขเป็นผลมาจากสมุทัยสังข มรรคสังขเป็นเครื่องสังหารสมุทัยสังข คืออวิชชาเป็นสมุทัยอย่างเอก ยอดสมุทัยคืออวิชชา ยอดของมรรคได้แก่มหาสติมหาปัญญา พัง

กันลงที่นั่นแล้ว ไม่ต้องถามหาวิมุตติ จะหลุดพ้นขึ้นมาในท่ามกลางแห่งอริยสัจทั้งสองประเภทนี้ คือ ทุกข์ สมุทัย หนึ่ง นิโรธ มรรค หนึ่ง ความบริสุทธิ์จะหลุดจะพ้นขึ้นมาหรือผ่านขึ้นมาจากอริยสัจนั้น นั้นไม่ใช่อริยสัจ อริยสัจเป็นเครื่องกลั่นกรอง นั้นไม่ใช่ อริยสัจ เพราะฉะนั้นจึงไม่มีคำว่า อนิจจัง ทุกขัง อนตตตา สิ่งเหล่านั้นยังมีไตรลักษณ์ ทุกข์ ก็มี สมุทัยก็มี นิโรธก็มี มรรคก็มี อนิจจัง ทุกขัง อนตตตา เพราะเป็นมรรคปฏิบัติและเป็นสมุทัยเป็นอริยสัจ จึงมี อนิจจัง ทุกขัง อนตตตา อยู่ในธรรมเหล่านั้นเพราะยังเป็นสมมุติ เมื่อสมมุติยังมีมากน้อยเพียงใด ไตรลักษณ์จะต้องมีอยู่ในนั้น เพราะเป็นสมมุติเช่นเดียวกัน

เมื่อได้หลุดพ้นจากสมมุติโดยประการทั้งปวงถึงขั้นวิมุตติเต็มหัวใจแล้ว พ้นแล้วจากวิสัยของสมมุติทั้งหลายที่จะเอื้อมถึง จิตของผู้ที่หลุดพ้นแล้วนั้นจึงไม่มีคำว่า ไตรลักษณ์ ไม่มีคำว่า อนิจจัง ทุกขัง อนตตตา สุข ทุกข์ เวทนาทั้งหลายจึงเข้าไม่ถึง เพราะอันนี้เป็นสมมุติ สุขเวทนา ทุกขเวทนา อุเบกขาเวทนา เหล่านี้ล้วนแล้วตั้งแต่เป็นสมมุติทั้งนั้น จิตนั้นเป็นจิตวิมุตติเข้ากันได้ยังไง เข้าไม่ได้ รู้เอง อ้อ เป็นอย่างนี้ เวทนาในจิตของพระอรหันต์ไม่มีก็รู้อย่างนี้ ก็มีแต่ในธาตุในชั้นธัมมเจิบนั้นปวณนี้รู้ แต่ไม่สามารถเข้าไปชิมซาบถึงใจได้เพราะใจเป็นอฐานะที่สิ่งเหล่านี้จะชิมซาบได้แล้ว

นี่พวกเราทั้งหลายฟังอยู่เวลานี้ฟังธรรมประเภทใด ฟังธรรมพระพุทธเจ้าปรินิพพานในอินเดียได้ ๒,๕๐๐ ปีนั้นหรือ แล้วอริยสัจอยู่ที่ไหน อยู่โน้นหรืออยู่ที่ไหน เวลาที่อริยสัจนะ อยู่เมืองอินเดียโน้นหรือ อยู่ที่ปรินิพพานของพระพุทธเจ้านั้นหรือ อยู่ที่ปรินิพพานของพระสาวกทั้งหลายที่ผ่านไปแล้วหลายๆ พ้นปีนั้นหรือ นั่นเป็นเรื่องของท่าน เรื่องของเราตรงตัวอยู่ด้วยความเป็นมัชฌิมา คือพอเหมาะพอดีอยู่กับความเป็นอยู่ของเราเวลานี้ เราพิจารณาได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย

ทุกขัง อริยสัจจัง ประกาศกังวานขึ้นมาจาก สมุทัย อริยสัจจัง รู้้อยู่ภายในจิตใจจะเป็นที่ไหนไป นนุทราศสหคตา ตตร ตตรากินนุทีนึ เสยฺยถิทํ กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา อยู่ที่ไหน นี่ละสมุทัย ก็อยู่ที่หัวใจของเรา แล้วก็ เสยฺยถิทํ อีกเป็นเครื่องรับกัน สมมาทิจฺฉฐิ สมมาสงฺกปโป จนกระทั่ง สมมาสมาธิ อยู่ที่ไหน อยู่ที่ใจของเรา ใครเป็นผู้ปฏิบัติ ใครจะนำมาสังหารกิเลส กิเลสอยู่ที่ตรงไหนก็นำมรรคเข้ามาสังหารที่ตรงนั้น หลุดพ้นกันที่ตรงนั้น ไม่ได้หลุดพ้นที่เมืองอินเดีย นี่มัชฌิมาปฏิบัติอยู่กับเราผู้ปฏิบัติอยู่เวลานี้ จะพากันหลงไปไหน

ผู้ที่ว่ามรรคผลนิพพานสิ้นสุดไปแล้ว พระพุทธเจ้าปรินิพพานไปนานแสนนานแล้ว มรรคผลนิพพานหมดเขตหมดสมัยไปแล้ว นั่นคือคนตาบอดพูด มันหลับตาพูดไม่เคยภาวนา เอ้า ภาวนาให้เห็นดูซินะ พระพุทธเจ้าเวลาปรินิพพานท่านบอกว่า เราจะ

ขนมรรคผลนิพพานของท่านทั้งหลายไปหมดหรือ ท่านบอกอย่างนั้นหรือ กิเลสของท่านทั้งหลายก็ไม่ให้มี จะชนไปด้วยกันหมดเรียบบูธเลยอย่างนั้นหรือ ไม่เห็นมี ไม่มีใน คัมภีร์ใด ทุกข์ อริยสัจ ก็มีอยู่เต็มในหัวใจเราเมื่อ สมุทัย อริยสัจ ยังมี เมื่อมรรคมีกำลัง นิโรธดับกิเลสจนได้ไม่สงสัย นี่มีอยู่ภายในจิตใจของเรา จึงว่ามัชฌิมา ท่านว่า มัชฌิมา พอเหมาะพอดี นั่นเป็นเรื่องของท่าน นี่เป็นเรื่องของเรา

สวากขาตธรรม ตรัสไว้ชอบแล้ว ชอบที่ไหน ให้ดำเนินตามที่ท่านสอนนั้นซึ่ง สวากขาตธรรมไม่ได้ว่าตถาคตไปแล้ว สวากขาตธรรมเหลวไหลนะ ท่านไม่ได้ว่านี่นะ ตรัสไว้อย่างไรแล้วก็ต้องเป็นอย่างนั้น จึงเรียกว่าสวากขาตธรรม ดังที่ท่านรับสั่งพระ อานนท์ถึงการที่พระอานนท์มีความโศกเศร้าโศกาอาลัยกับพระองค์ ก็จะทำให้เราสอน อะไรอีกอานนท์ อะไรๆ เราก็สอนหมดแล้ว ก็คือว่าลงในสวากขาตธรรมหมด ไปก็ไป เฉพาะพระองค์เท่านั้น ท่านไม่ได้กอบโกยเอามรรคผลนิพพานของผู้บำเพ็ญทั้งหลายไปด้วยนี่นะ

เราปฏิบัติตัวของเราอยู่ที่นี่ก็เรียกว่า ธรรมานุธรรมปฏิบัติปันโน ผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ผู้นั้นแลชื่อว่าเป็นผู้บูชาตถาคต เอาลงตรงนั้นซึ่ง แล้วผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้น เห็นเราตถาคต ก็ให้เห็นชีวิตตั้งแต่ขั้นสมาธิไป สมาธิเป็นยังไงก็เห็น อ้อ นี่พระพุทธเจ้า เคยเห็นมาแล้วเคยรู้มาแล้ว นี่ก็เห็น สมาธิทุกชั้นพระพุทธเจ้ารู้ฉันใดเราก็รู้แล้ว ปัญญา เข้าถึงขั้นไหนจนถึงขั้นฟังก์กิเลสลงหมด พระพุทธเจ้าฟังได้ฉันใดเราก็ฟังฉันนั้น นี่ละ เห็นพระพุทธเจ้าเห็นตถาคต ผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้นเห็นเราตถาคต เห็นเป็นลำดับลำดับ จนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้น อ้อ เป็นอย่างนี้

สนุทิกุญฺจิโก ประกาศงานเป็นวาระสุดท้ายเต็มหัวใจ ถามใคร แม้พระพุทธเจ้าประทับอยู่ตรงหน้าเรานี้ก็ไม่ทูลถาม ถามท่านทำไม สนุทิกุญฺจิโก เป็นธรรมที่มีฤทธิ์มีเดช ประทานไว้แล้วทุกหัวใจของผู้ปฏิบัตินี้ ถ้าอย่างนั้นพระพุทธเจ้าก็ไม่ศักดิ์สิทธิ์ละซี พระพุทธเจ้านิพพานแล้ว สนุทิกุญฺจิโก ฟังทลายไปแล้วทั้งๆ ผู้ปฏิบัติดีมีอยู่ ควรที่จะได้รับทราบความจริงของตัวกลับไม่รับทราบ นี่ไม่ได้เป็นอย่างนั้น สนุทิกุญฺจิโก ติดแนบอยู่กับการปฏิบัติ เอ้า ปฏิบัติไปเฉอะมากน้อยเพียงไรจะรู้ขึ้นกับตัวๆ แล้วจะสงสัยถามพระพุทธเจ้าหาอะไร พวกตั้งใจประพฤติปฏิบัติ

นี่วิตกวิจารณ์ถึงเรื่องการประพฤติปฏิบัติของหมู่ของคณะ ค่อยเรียกลงไป แหลมลงไป กุดลงไปดาวน์ลงไป อันไหนที่ให้ระมัดระวัง อันไหนให้กลัวมันกลับกลับ อันไหนให้กลัวกลับกลับไปอย่างนั้น ไม่สนใจ นี่ละศาสนาเสื่อมให้ดูหัวใจเรานะ เราอย่าไปดูว่าพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วศาสนาเสื่อม มันเสื่อมอยู่ที่หัวใจนี้ คนลงนรกทั้งที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ก็มากต่อมาก สัตว์ทั้งหลายตกนรกได้สบาย ๆ มันไม่

เสื่อมตกรกได้ยังไง ไม่มีความชั่วตกรกได้ยังไง ผู้ไปสวรรค์ก็เหมือนกัน พระพุทธเจ้า
 ปรีณิพพานแล้วก็ยังไปได้ อย่าว่าแต่ไปในขณะที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่นั้นเลย
 พระองค์ปรีณิพพานไปแล้ว ผู้มีความดีก็ย่อมไปสวรรค์ไปนิพพานได้ เช่นเดียวกับพระ
 องค์ยังทรงพระชนม์อยู่นั้นแล ให้ทำความเข้าใจกับตนเองอย่างนี้ซิ จะสมกับว่าธรรมนั้น
 ท่านสอนลงที่หัวใจของเรา ผู้มุ่งต่ออรรถต่อธรรมมุ่งต่อมรรคต่อผล จะได้รับรู้ได้เห็น
 ประจักษ์ใจของตนเอง ด้วยการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบไม่สงสัย

อยู่ให้ได้ภูมิใจในตัวเองในความเพียรของเรา นั่ง ยืน เดิน นอน ให้ได้ภาคภูมิใจ
 ใจกับความเพียรของเจ้าของ ความเพียรดี สติดี ปัญญาดี ระมัดระวังเจ้าของที่อยู่ตลอดเวลา
 นั้นละเป็นที่ภูมิใจของผู้คนไม่ว่าอริยาบถใด อะไรจะมีคุณค่ามากกว่าหัวใจนี้
 และโทษมากที่สุดก็เพราะหัวใจนี้ขาดความเอาใจใส่ ขาดความดูแลรักษา ทอดทิ้งก็
 กลายเป็นของหาคุณค่าราคาไม่ได้ จมอยู่ในนรกอเวจี ก็เพราะความปล่อยใจปล่อยตัว
 นั้นแล

ไปอยู่ที่ไหนก็ตามขึ้นชื่อว่าหัวใจที่ทรงไว้ซึ่งความลามกจกเปรตแล้ว จะมีตั้งแต่
 ฟืนแต่ไฟเผาไหม้อยู่ตลอดเวลา นั้นแล อย่าไปถามหาหนรกหลุมไหนๆ ให้ดูหัวใจเจ้าของ
 กับไฟกิเลสตัณหาอาสวะ กับไฟความชั่วช้าลามกที่เผาอยู่ในหัวใจนั้นมันก็รู้อยู่ ไฟอันนี้
 จะไม่เผาที่ไหน จะเผาที่หัวใจ และใจดวงถูกเผาด้วยความชั่วช้านี้แลจะไปนรกเมืองฝิ่นะ
 ถ้าใจของเรามีความสงบร่มเย็น นี้เอาแล้วเริ่มแล้วเห็นแล้วความสุขอยู่ตรงนี้ ระมัดระวัง
 อย่างนั้นซิผู้ปฏิบัติ

เหลวไปเหลวไปๆ กุดลงไปดาวน์ลงไป จนจะไม่มีอะไรเหลือแหละ ก็ไม่ทราบจะ
 อยู่เพื่ออะไร อยู่ไม่มีความหมาย ไปไม่มีความหมาย เป็นไม่มีความหมาย ตายไม่
 ความหมาย หมดยุคคุณค่าหมดสาระที่จะเป็นที่ภูมิใจของตัวเอง ถ้าเป็นอย่างนั้นแล้วยังไม่
 ตายก็ตามเถอะ มันก็คือคนตายแล้วนั้นแล หาสาระไม่ได้ พ้นจากอัตภาพนี้แล้วก็หา
 สาระไม่ได้ เช่นเดียวกับที่มีสภาพอยู่นี้มันยังหาสาระไม่ได้นั่นเอง เวลาตายก็เป็นแบบ
 เดียวกัน

ธรรมะของพระพุทธเจ้านี้ประกาศกวางอยู่ในผู้ปฏิบัติ ผู้ไม่ปฏิบัติไม่ต้องไป
 พุด พุดทำไม สัตว์เดรัจฉานเขาไม่ได้ปฏิบัติเขาสนใจอะไรกับมรรคผลนิพพาน ผู้ไม่
 ปฏิบัติก็ทำนองเดียวกันนั้น อย่าไปสนใจอย่าฟังโอ้อปากสกปรก ฟังปากเป็นอรรถเป็น
 ธรรมฟังปากที่สะอาดแหลมคมเหมือนพระพุทธเจ้าซิ เสียงอรรถเสียงธรรมเป็นเสียงที่
 สว่างกระจ่างแจ้ง นำคนโง่ให้ฉลาด นำคนทุกข์ให้ได้รับความสุขความสบาย คือธรรม
 ของพระพุทธเจ้า ฟังเสียงธรรม ตรงตามธรรม ปฏิบัติตามธรรม

อย่าไปฟังเสียงปากลมปากแล้งปากสกปรกโสम्म ปากอมขี้มาพูด ฟันไปที่ไหน มีแต่เหม็นคลุ้งไปหมด นั้นปากอมขี้ ขี้โลก ขี้โกรธ ขี้หลง มันออกมาจากหัวใจแล้วก็ไหลออกมาทางปาก เจ้าของไม่เคยรู้เคยเห็นมรรคผลนิพพานแล้วไปอวดรู้อวดฉลาด มรรคผลนิพพานหมดแล้ว ๆ มันไปได้ความรู้ความฉลาดมาจากไหนถึงว่ามรรคผลนิพพานหมด ก็ตัวของมันเองไม่ได้ปฏิบัติ จะเอามรรคผลนิพพานมาจากไหน ก็พูดออกมาจากความโง่ของเจ้าของ ประกาศขายความโง่ของเจ้าของนั่นเอง ถ้าเก็บไว้เฉย ๆ คนอื่นจะไม่รู้ว่าคนนี้โง่ขนาดไหน เมื่อประกาศออกมาอย่างนั้นคนอื่นเขาก็จะรู้ เพราะคนในโลกนี้ไม่ใช่เป็นคนโง่แบบเดียวกัน คนฉลาดกว่านั้นยังมี ว่าเราจน คนมั่งมียังมีนะ เราอย่าเข้าใจว่าเขาจะจนกับเราทั้งโลก อย่าเข้าใจว่าเขาจะโง่กับเราทั้งโลก ผู้ฉลาดกว่านั้นยังมี ให้เอาคำพูดเหล่านี้ไปเป็นคติเครื่องเตือนใจเจ้าของ

หุ้มนักให้เลือกฟังในสิ่งที่ควรฟัง ตามีให้เลือกดูในสิ่งที่ควรดู จมูก ลิ้น กาย อะไรสัมผัสสัมพันธ์ ให้เลือกคิดเลือกอ่านในสิ่งที่จะเป็นผลเป็นประโยชน์ สิ่งใดที่ไม่เป็นผลเป็นประโยชน์ปิดออก ๆ เพราะสิ่งเหล่านี้เคยทำความเดือดร้อน หรือลุ่มจมให้แก่เรา และผู้เกี่ยวข้องมามากต่อมากแล้ว ให้ปิดออก ๆ อย่าไปเคยชินถ้าไม่ยากจน

เอาละการเทศน์เห็นว่าสมควร